

Akseli Gallen-Kallelan Aino-teokseen liitetyt representaatiot 2010-luvun mediakeskusteluissa

Katja Eveliina Mäkelä

Taiteiden, kulttuurin ja musiikin tutkimuksen laitos

Taidehistoria

Kevät 2019

Sisällysluettelo

1. Johdanto	2
2. Akseli Gallen-Kallelan Aino-triptyykit ja niiden vastaanotto	5
3. Aino-triptyykki 2010-luvun mediakeskusteluissa.....	10
3.1 Aino-taru osana suomalaista #lääppijä-keskustelua 2016.....	12
3.2 Aino-taru suomalaisessa #metoo-keskustelussa 2018.....	17
4. Pohdinta.....	22
Lähteet.....	27
Internet-lähteet.....	28
Kuvat.....	32

1. Johdanto

Taidehistorian kandidaatintutkielmassani käsittelen Akseli Gallen-Kallelan kahta Aino-tarua. Tarkastelukohteenani on keskimäinen kuva, jossa Väinämöisen voi nähdä kurottavan Ainoa kohti tämän päästessä kuitenkin livahtamaan Väinämöisen otteesta. Tarkoitukseni on tarkastella Kalevan Aino-taruun liittyvää teosta sen taidehistoriallisen konsensuksen lisäksi osana 2010-luvulla käytyä häirintäkeskustelua. Hyödynnän naiseuden ja vallan käsitteitä sekä historiallisessa biografisessa tarkastelussa että visuaalisten representaatioiden muodostamien nykytulkintojen erittelyssä.

Sukupuolten valta-asemiin ja seksuaalisuuteen kytkeytynyt keskustelu on myös asettanut kyseenalaiseksi joidenkin taideteosten pitämisen näytillä. Keskustelun sävy on tätä kautta sivunnut taidetta koskevaa eettistä pohdintaa. Taiteen etiikasta puhuttaessa voidaankin nostaa esiin autonomismien ja moralismin käsitteet. Autonomismi edustaa näkemystä, jonka mukaan taidetta arvotetaan ensisijaisesti taiteelle ominaisin tai esteettisin perustein. Taideteos on esteettisten valintojen summa eikä sitä tule arvioida muuten kuin esteettisesti.¹ Taiteeseen kohdistettu kritiikki on paikallaan, mutta taiteen yhteiskunnallinen sensurointi ajanhenkeä mukailevaksi voidaan asettaa eettisesti kyseenalaiseksi. Taiteen etiikkaa voidaan lähestyä myös moralismin näkökulmasta, jolloin taide ymmärretään ensisijaisesti moraalisiin perustein. Häirintä ja seksuaalinen ahdistelu ovat kiipeitä aiheita, mutta niitä voidaan käsitellä taiteen kautta.

¹ Estetiikka: taiteen etiikka. Tieteen termipankki https://tieteentermipankki.fi/wiki/Estetiikka:taiteen_etiikka.

2010-luvulla on noussut esiin seksuaaliseen häirintään liittyvää keskustelua. Ateneumin taidemu-
seossa esillä oleva teos nousi myös Suomessa julkiseen keskusteluun osana häirintään ja seksuaali-
seen ahdisteluun liittyvää kansainvälistä keskustelua. 2016 sosiaalinen media täyttyi ihmisten lääp-
pijä-tarinoista ja vuonna 2017 nousi vahvasti esiin #metoo -kampanja. Kampanjaan liittyen Aino-
tarua kommentoitiin 2018 useita kertoja sosiaalisessa mediassa. Molempien kampanjoiden tarkoi-
tus oli nostaa esiin naisten kokemaa seksuaalista häirintää ja ahdistelua.

Tutkielmassani pääpaino on teokseen 2010-luvulla liitetyissä representaatioissa. Keskeisiä ovat eri-
laiset visuaaliset representaatiot, joiden valossa pyrin tarkastelemaan Aino-taruun liitettyjä tulkin-
toja 2010-luvulla. Representaatio voidaan ymmärtää useilla eri tavoilla. Useimmiten representaa-
tio jaetaan käsitteellisesti intentionaaliseen ja konstruktivistiseen lähestymistapaan, joilla erotel-
laan merkitysten tuottamista katsojan mielessä. Tavat eroavat toisistaan sen mukaan, millaisena
tutkimuskohteena kuva-aineistoa pidetään. Intentionaaliossa ymmärtämistavassa huomio kiinnit-
tyy teoksen tekijään. Voidaan kysyä, mitä tekijä on teoksellaan tarkoittanut?² Esiin nousee taide-
historian perinteinen tarkastelu, jossa esiin nousevat teos, taiteilija ja aikalaisvastaanotto 1890-
luvulla. Kuinka naiseus, valta ja seksuaalisuus näyttäytyivät teoksen alkuperäisessä kontekstissa?
Taidehistoriallinen biografinen tarkasteluni nojaa Kalevalaa ja Akseli Gallen-Kallelaa käsittelevään
kirjallisuuteen, minkä avulla pyrin tuomaan tutkielmaani käsitystä teoksen aikalaisvastaanotosta ja
taidehistoriallisesta kontekstista. Gallen-Kallela tunnetaan erityisesti kansallisromanttisen tyylin
kuvaajana ja monipuolisena taiteilijana ja visuaalinen kansallisromanttinen tyyli on hänen luomuk-
sensa.

Koska representaatio voidaan ymmärtää konstruktivistisesti, eli pitäen teosta osana todellisuutta,
se toimii käsitteenä jonka avulla on mahdollista erotella erilaisia kontekstisidonnaisia tulkintoja.³
Tarkoitukseni on tuoda esiin sukupuolittunut, kulttuurisidonnainen tulkinta. Mitä Akseli Gallen-
Kallelan Aino-taru representoi 2010-luvulla käydyssä sukupuolikeskustelussa? Sukupuolittuneen
tarkastelun osalta taustoitin tarkasteluani kytkemällä alkuperäisestä kontekstistaan irrotetut tul-
kinnat visuaalisen kulttuurin lukutapoihin.

² Seppänen 2005, 94.

³ Seppänen 2005, 95.

Aineistoni koostuu internetistä kasaamistani dokumenteista, joista valitsin käsiteltäväksi ne, jotka kytkeytyvät Aino-teemaan. Käytän hyödykseni myös asiantuntijoiden medialle antamia lausuntoja sekä blogikirjoituksia saadakseni laajemman kuvan käydystä keskustelusta. Tarkoitukseni on selvittää, millaisen kuvan erilaiset kommentit, dokumentit ja lausunnot antavat teoksesta 2010-luvun keskustelussa. Taiteilija Gallen-Kallelasta tehty kattava taidehistoriallinen tutkimus taiteilijan elämänvaiheista ja henkilökuvasta vuodelta 1949 on Onni Okkosen käsialaa. Tämän lisäksi on ilmestynyt Kirsti Gallen-Kallelan elämäkerrallinen muistelmateos, joka perustuu taiteilijan kirjeisiin.⁴ Teoksessa ovat taiteilijan lähettämät kirjeet perheelleen, ystävilleen, asiakkailleen ja kollegoilleen ajallisesti kronologisessa järjestyksessä. Gallen-Kallelan pojantyttärenpoika Janne Gallen-Kallela-Sirén on puolestaan taidehistorian väitöskirjansa jälkeen julkaissut vuonna 2001 taiteilijan elämäkerran *Minä palaan jalanjäljilleni*.⁵ Olen tutkielmassani hyödyntänyt edellä mainittuja lähteitä tuodessani esiin Aino-teoksen aikalaisvastaanottoa ja kytkiessäni taiteilijan elämää teoksen tarkastelun ympärille.

2. Akseli Gallen-Kallelan Aino-triptyykit ja niiden vastaanotto

Gallen-Kallela luetaan kuuluvaksi Suomen historian merkittävämpiin taiteilijoihin. Taiteilija oli opiskellut taidetta sekä Suomessa että Pariisissa. Hän lukeutui sukupolveen, joka saattoi saada Suomessa erittäin hyvän koulutuksen. Hänellä oli runsaasti erilaisia mahdollisuuksia kehittyä maalaus-taiteessa ja piirustustaidoissaan mm. Suomen Taideyhdistyksen piirustuskoulussa vuosina 1878-

⁴ Reitala, 1997.

⁵ Reitala, 1997.

1881, ja 1881 piirustuskoulun päivälinjalle siirryttyään hän sai tämän ohessa myös yksityistä opetusta. Hän opiskeli myös yksityisessä akatemiassa 1882-1884. Vuonna 1884 taiteilija siirtyi opiskelemaan Pariisiin Académie Julianiin, missä hän solmi kontakteja muihin taiteilijoihin.⁶

Gallen-Kallelalla oli Pariisissa asuessaan ja opiskellessaan palava halu päästä toteuttamaan Kalevala-aiheisia töitä⁷. Merkittävin suomalaiseen kansalliseen kuvastoon liittyvä teos on hänen Pariisissaan maalaamansa Aino-taru. Aino-tarun ensimmäinen versio valmistui 1889 ja toinen versio 1891. Ensimmäisiä alustavia luonnoksia teosta varten Gallen-Kallela oli tehnyt jo 1886, mutta lopullinen muoto jäsentyi 1888-1889.⁸ Taiteilija omistautui Aino-tarulleen täysin. Hän lopetti 1889 opintonsa akatemiassa ja vuokrasi oman ateljeen ryhtyen suunnittelemaan suurta triptyykkiä⁹. Gallen-Kallellan yritykset kuvata Ainoa eivät kuitenkaan sujuneet mutkattomasti. Hän ei ollut tyytyväinen ensimmäiseen Aino-taruunsa, ja pohti kuinka edes voisi nimetä teoksen ”valmiin taideteoksen nimellä”, kun ei ole itsekään tyytyväinen siihen – taiteilija kaipasi kovasti Suomeen ja suomalaisten mallien luokse.¹⁰

Gallen-Kallela kirjoitti heinäkuun 11. päivä 1889 ystävänsä Edvard Neoviuksen vaimolle Thyra Neoviukselle ”Jätin suuren kurjan Kalevala-tauluni Aino-myytteineen Pariisiin. Siitä tuli niin huono etten voinut panna sitä näytille. Mutta eikö olisi hyvä lähetyttää se tänne ja viedä se senaattiin?” Hänen toisesta kirjeestään käy myös ilmi, että hänellä on aikomuksissaan esitellä teos yksityisesti senaatille.¹¹ Gallen-Kallela oli käyttänyt Väinämöisen ja Aidon maalaamiseen pariisilaismalleja, eikä hän ollut tyytyväinen hahmojen ulkomuotoon eikä lopulliseen toteutukseen. Kirjeessään äidilleen hänen mukaansa ”pariisilaismallit inhottavat häntä”¹².

Teos sai Suomessa kuitenkin innostuneen vastaanoton, ja se otettiin vastaan valmiina taideteoksena Gallen-Kallellan uskaltauduttua esittelemään Aino-tarun ensimmäinen versio ystävilleen ja suosijoilleen. Yksityisnäyttely oli menestys, ja Aino-tarua keuhuttiin sekä suomen- että

⁶ Reitala, 1997.

⁷ Okkonen 1949, 159.

⁸ Gallen-Kallela-Sirén 2001, 94.

⁹ Okkonen 1949, 159.

¹⁰ Okkonen 1949, 165.

¹¹ Ilvas 1996, 26.

¹² Gallen-Kallela-Sirén 2001, 94.

ruotsinkielisissä lehdissä. Uuden Suomettaren sivuilla Eliel Aspelin ylisti Aino-tarua ja sen teknistä toteutusta, vaikka samalla varoitteli Gallen-Kallela antautumasta keskieurooppalaiselle modernismille¹³. Taulun osti Gallen-Kallelan ystävä Edvard Neovius noin 4000 markalla perhekokoelmaansa.¹⁴ Suomen hallitus tilasi teoksesta uuden version. Seuraavan Aino-tarun oli määrä valmistua lokakuuksi 1891. Uusi versio kuitenkin poikkeaa hieman ensimmäisestä taulusta¹⁵.¹⁶ Taiteilija suuntasi vaimonsa kanssa häämatkalleen Suomeen ja hänen oli pyrittävä edistämään teosta häämatkallaan niin paljon kuin mahdollista.

Karelianismin eli kalevalais-karjalaisen romantiikan aikaan olennaisia ilmiöitä olivat matkat Karjalaan, jotka sijoittuivat Vuoksenlaakson Karjalaan sekä Vienan-Karjalaan. Aluksi taiteilijat hakivat matkoillaan aiheita teoksilleen, mutta karelianismin aikaan matkat saivat entistä syvällisempää merkitystä. Karjala-matkat alettiin nähdä realistista tyyliä toteuttaneille taiteilijoille välttämättöminä todistusaineiston keräilymatkoina. Gallen-Kallelan oli ainakin pyrittävä luonnostelevaan karjalaisia maisema-aiheita ja koetettava perehtyä karjalaisiin esineisiin.¹⁷

Yksinkertainen elämä suomalaisiin maisemiin yhdistettynä on saattanut tuoda 1890-luvun taiteilijalle vahvasti mieleen Kalevalan maisemat. Okkonen tuokin esiin teoksessaan, että paikalliseen traditioon ja perheen muistoihin pohjaten on voitu paikantaa näköala, jota Gallen-Kallela on Aino-tarun keskikuvan maisemaansa hyödyntänyt. Veneen esitetään olevan Lapinsalmen torpan vene, ja Väinämöisen malliksi taiteilija oli valikoinut vanhan, Uljaska-nimellä tunnetun miehen Lentiirasta. Perheen piirissä säilyneiden muistojen ja paikallisen tradition mukaan Ainon malliksi tarjoutui itse Gallen-Kallelan puoliso, vaikka erästä paikallista tyttöäkin turhaan pyydettiin malliksi. Matkan tuloksena alkoi syntyä uusia luonnoksia lopullista Aino-tarua varten.¹⁸

Gallen-Kallela työsti useita luonnoksia, ja kun tarkoitus oli siirtyä sopivaan luonnonympäristöön, pari suuntasi Lapinsalmen torppaan, josta he saivat pienen tuvan asuttavakseen¹⁹. Gallen-Kallela ei

¹³ Gallen-Kallela-Sirén 2001, 119.

¹⁴ Gallen-Kallela-Sirén 2001, 118-199.

¹⁵ Okkonen 1949, 166.

¹⁶ Okkonen 1949, 188.

¹⁷ Okkonen 1949, 199.

¹⁸ Okkonen 1949, 202.

¹⁹ Okkonen 1949, 201.

kuitenkaan luonut lopullista teostaan vuoden 1890 matkan aikana, vaan matka kirvoitti lähinnä malliharjoitelmia ja luonnoksia lopullista triptyykkiä varten²⁰. Lopulta Gallen-Kallelan häämatkan aikainen taiteellinen tuotanto jäi melko suppeaksi ja epätasaiseksi, ja 1890 kesältä onkin muutamien muiden teosten ohella lähinnä runsaasti malliharjoitelmia Aino-tarua varten²¹.

Akseli Gallen-Kallela, *Aino-taru*, 1889, ensimmäinen versio. 210x371cm, Suomen Pankki. Kuva: Suomen Pankki
<https://kansakunnonomaisuutta.fi/teos/aino-triptyykki/#content>

²⁰ Gallen-Kallela-Sirén 2001, 130.

²¹ Okkonen 1949, 203.

Akseli Gallen-Kallela, *Aino-taru*, 1891, toinen versio. 200x413cm, Ateneum. Kuva: Kansallisgalleria / Aaltonen, Hannu http://kokoelmat.fng.fi/app?lang=fi&si=http%3A%2F%2Fkansallisgalleria.fi%2FTeos_6E246E4A-C36A-4ED4-87B0-FDC58D9292F9

Vuonna 1890 taiteilija joutui uusien haasteiden eteen, sillä Kalevalan toisen kuvituskilpailun voiton ratkeamisen myötä alettiin pohtia, miten Kalevalan aiheita oli taiteellisesti esitettävä²². *Aino-taru* julkistettiin – sen aluksi myöhästettyä – kevätnäyttelyssä 1892 eikä triptyykin säästynyt esteettiseltä kritiikiltä. Suuren yleisön ja nuorison vastaanotto oli positiivinen, mutta esimerkiksi O.E. Tudeerin mukaan henkilöt olivat ”arkipäiväisiä, vailla ihanteellisuutta”²³. Teos sai myös Pariisin salongissa keväällä 1892 osakseen sekä ihastelua että kritiikkiä²⁴. *Aino* nähtiin osiltaan liian ”pariisilaisena”²⁵. Teos kuitenkin voitti 1892 valtion henkilömaalauskilpailun, ja kotimaisten mallien käyttö oli varmentanut taiteilijan suoritusta ratkaisevasti²⁶. Teos sai myös aikaan voimakkaitakin reaktioita. Suomessa 1880-luvulla naisen sukupuolen nähtiin asettavan naiselle tiettyjä luontaisia rajoituksia²⁷. Naisen velvollisuudet liittyivät ensisijaisesti kotiin²⁸. Täydelliseen

²² Okkonen 1949, 220.

²³ Okkonen 1949, 222.

²⁴ Okkonen 1949, 222-223.

²⁵ Okkonen 1949, 224.

²⁶ Reitala, 1997.

²⁷ Konttinen 1991, 7.

²⁸ Konttinen 1991, 16.

naisellisuuden ihanteeseen liittyivät äitiys ja avioliitto²⁹. Äidit saattoivat sensuroida teosta tyttäriltään ja pitivät sitä säädyttömänä.³⁰

Gallen-Kallelan 1889 valmistunut Aino-taru palkittiin Pariisin maailmannäyttelyssä toisen luokan mitalilla ja 1891 valmistunut Aino-taru on myös palkittu. Urallaan taiteilija osallistui näyttelyihin sekä Suomessa että maailmalla, ja hän teki runsaasti matkoja Suomen ulkopuolelle kokeillen tietoisesti erilaisia maalaustyyliä ja yhdistellen niitä osaksi omaa visuaalista ilmaisuaan. Gallen-Kallelalle itselleen Aino-taru edusti tiettyä kehitysvaiheen päämäärää sekä lopullista saavutusta, eikä hän tarttunut enää uudestaan Aino-tarun aiheisiin³¹. Kalevalaista teemaa taiteilija kuitenkin jatkoi vielä myöhemminkin useiden eri teosten muodossa³². Gallen-Kallelan taiteilijauraa siivittivät kaikesta huolimatta Kalevala-aiheiset teokset aina hänen uransa loppumetreille asti. Taiteilijan viimeiseksi suurtyöksi jäikin maailmannäyttelyn Kalevala-fresko, jonka hän maalasi uudelleen Kansallismuseoon 1928.³³

3. Aino-triptyykin 2010-luvun mediakeskusteluissa

Taidetta yleisölle esittelevistä museoista on tullut mediakeskustelun osapuolia 2000-luvun some-julkisuudessa. Vuonna 2016 käyty häirintäkeskustelu veti monia yhteiskunnallisia instituutioita keskusteluun mukaan. 2017 Mia Merrill käynnisti New Yorkissa adressin koskien taiteilija Balthusin teoksen Thérèse Dreaming poistamista Metropolitanin taidemuseosta. Hänen mielestään se ei ole sovelias kuvataksaan seksuaalisesti esiteini-ikäistä tyttöä. Museo kuitenkin vastasi, ettei tule

²⁹ Konttinen 1991, 14.

³⁰ Piela, Knuuttila & Kupiainen, 1999, s.124.

³¹ Okkonen 1949, 226.

³² Reitala, 1997.

³³ Reitala, 1997.

ottamaan teosta pois.³⁴ Taiteen osalta keskustelu sai puhtia Iso-Britanniasta. Kyseisessä tapauksessa Manchester Art Gallery oli päättänyt poistaa seinältään 31.1.2018 John William Waterhousen teoksen *Hylas ja nymfit*. Gallerian kuraattorin Clare Gannawayn mukaan #metoo -kampanjaan kytkeytyvä debatti on ruokkinut päätöstä nostaa teos pois väliaikaisesti, ja näin ollen herätellä ihmisten ajatuksia. Teos kuitenkin palautettiin museon sivujen mukaan jo muutaman päivän kuluttua paikoilleen, mutta se sijoitettiin erilaiseen kontekstiin, mihin se sopisi paremmin³⁵.

John William Waterhouse: *Hylas and the Nymphs*, Manchester Art Gallery. Kuva Manchester City Galleries https://www.wikidata.org/wiki/Q9295442#/media/File:Waterhouse_Hylas_and_the_Nymphs_Manchester_Art_Gallery_1896.15.jpg

Myös Suomen Ateneumissa Aino-triptyykin keskimäinen osio nostettiin esiin #metoo-kampanjaan liittyen, kun museojohtaja Susanna Pettersson sivusi aihetta kirjoituksessaan 5.2.2018 Ateneumin sivulla. Petterssonin mukaan museo on saanut tasaisin väliajoin palautetta koskien

³⁴ Bellafante, 2017.

³⁵ Brown, 2018.

teosta. Osa museokävijöistä on ihmetellyt sen pitämistä näytillä. Keskusteluissa on nostettu esiin Aion alastomuus sekä Väinämöisen asento, jonka koetaan viittavan alastoman Aion tavoitteluun. Ateneumin sivulla blogissa Pettersson huomautti #metoo-kampanjan esittävän oikeita kysymyksiä, ja huomautti taiteen tehtävän olevankin kysymysten ja ajattelun kannalta oleellinen. Museoiden tehtävä tässä suhteessa on toimia keskustelun areenoina ja mahdollistaa erilainen mielipiteiden jakaminen.³⁶ Pettersson on myös antanut mediassa lausuntoja, joissa hän kertoo museon kohdanneen useasti Aino-taruun liittyviä kysymyksiä ja utelua teoksen seinällä pitämistä kohtaan. Hänen haastattelussa antamansa lausunnon mukaansa yksikään taho ei kuitenkaan ole suoranaisesti vaatinut teoksen poistamista kokoelmasta. Kuitenkin museo saa tasaiseen tahtiin teosta koskevia yksittäisiä palautteita, yhteydenottoja ja kysymyksiä.³⁷ Vastaus museon puolelta on yksiselitteinen: Aino-taru tulee pysymään seinällä³⁸.

3.1 Aino-taru osana suomalaista #lääppijä-keskustelua 2016

2010-luvulla käytyä keskustelua on vahvasti ohjannut poliittinen ilmapiiri. Moni nostikin Aino-tarun esiin haluten osoittaa, että häirintää on ollut Suomessa aina eikä kyseessä ole uusi ilmiö. Teos on rinnastettu miehen ja naisen väliseen tasa-arvokeskusteluun ja sukupuolten väliset valta-asetat ovat liittyneet teoksen tarkasteluun.

Aineistoni koostuu internetissä käydystä keskustelusta, joka on kytkeytynyt vahvasti poliittiseen ilmapiiriin, sillä #lääppijä-keskusteluun osallistuivat kansanedustajat sosiaalisessa mediassa.

³⁶ Pettersson, 2018.

³⁷ Kerttula, 2018.

³⁸ Pettersson, 2018.

Rajaan näissä keskusteluissa tarkasteluni Kalevala-aiheisiin kommentteihin. Näistä kommentteista olen poiminut tutkielmaani esimerkeiksi ne, jotka kiteyttävät keskustelun parhaiten ja jotka sisällöltään toistuivat useimmiten.

Vuonna 2016 sosiaalisessa mediassa käytiin #metoo-kampanjaa edeltävä #lääppiä-keskustelu, jolloin Aino-teos nostettiin ensimmäisen kerran tasa-arvoyhteydessä esiin. Tuolloin SDP:n kansanedustaja Nasima Razmyar esitti blogikirjoituksessaan ”*On hyvä muistaa, että naisen kehon seksuaalisoinnilla ja hyväksikäytöllä on myös suomalaisessa kulttuurissa pitkät perinteet. Kuuluisassa Akseli Gallen-Kallelan Aino-triptyykissä Väinämöinen, vanha tietäjäukko, havittelee alastonta Aino-neitoa. Jokainen Kalevalansa tunteva tietää, mihin Väinämöisen lääppimisyritys päättyy.*”³⁹

Razmyarin Kalevala-vertaus aiheutti vastareaktion, ja useissa blogikirjoituksen kommentteissa on kyseenalaistettu hänen tietämyksensä Kalevalasta. Kirjoitusta kommentoineista suurin osa moitti ajankohtaista poliittista tilannetta ja Razmyarin poliittisia näkemyksiä. Kommentteja kirjoitukselle kertyi kaiken kaikkiaan 164, ja painopiste oli vahvasti turvapaikanhakijoiden tilanteessa ja seksuaalisen häirinnän esiin tuomisessa. Aino- ja Kalevala-aiheisia kommenttejakin nousi esiin, tosin huomattava vähemmistö. Kommentit keskittyivät suurilta osin kyseenalaistamaan Razmyarin Kalevalan tuntemuksen sekä osoittamaan Kalevala-vertauksen ontuvaksi.

”Nasima ei mitä ilmeisimmin ole lukenut kalevalaa, tuota kansalliseepostamme joka perustuu tarinoihin ja kertomuksiin ei siis pohjaudu mihinkään faktatietoon vaan on lähinnä tarua. Tämän tarun pohjalta Akseli Gallen-Kallela on sitten kuuluisan teoksena tehnyt. Vaikka kuvaus taulussa olisikin todenmukainen ja tapahtunut oikeasti joskus, niin hyvä Nasima tässä teoksessa ei todellakaan ole kyse Väinämöisen lääppishaluista Ainoa kohtaan. Jos oikeasti olisit teoksen lukenut niin tietäisit, että Väinämöinen tosiasialla yrittää estää Ainoa hukuttautumasta.” (kale vala 11.1 14:37, IL)

”Jokainen Kalevalansa tunteva tietää Aino-tarun tunnetuimman osan kuvaavan kuolemansa jälkeen kalaksi muuttunutta Ainoa pilkkaamassa Väinämöistä. Väinämöinen ei missään vaiheessa

³⁹ Razmyar, 2016.

"lääppinyt" Ainoa ja koko tarina on vahvasti pakkoavioliittojen vastainen. Mutta ihan kiitettävä yritys kuitenkin." (EH 16.1 5:05, IL)

Joukossa oli myös mielenkiintoisia kommentteja, joissa Razmyarin poliittinen Kalevala-esimerkki käännettiin erilaisen kulttuurin toimintamalleja ilmentäväksi esimerkiksi.

"Väinämöinen ja Aino ovat kuin suoraan arabikulttuurista. Nuori neito hukuttautuu, koska hänet on luvatt vaimokso vanhalle miehelle. Pikasilmäyksellä en Ainon tarinasta löytänyt Gallen-Kallelan maalauksen kohtausta." (Karjalaispoika 13.1 14:02, IL)

Tämän lisäksi Razmyar myös twiittasi 10.1.2016, *"Apulaispoliisipäällikölle tiedoksi: jo kansantarujen väinämöiset olivat osa #lääppijä-kulttuuria"*. Twiitti sai julkaisunsa jälkeen paljon vastareaktioita 10.1-24.1.2016, joissa mm. edelleen arvosteltiin Razmyarin Kalevalan tuntemusta ja suhtauduttiin twiittiin sarkastiseen sävyyn arvostellen hänen osaamistaan kansanedustajana.

"Nasima! Sinun pitäisi lukea ja ymmärtää Kalevala ensin. Ettet munaa itseäsi. " (Arvo Pohja 18.1.2016, Twitter)

"Mikä mahtaisi olla oma elämäntilanteesi, jos ette olisi muuttaneet Kabulista Suomeen? Olisiko Väinämöinen huolenaiheesi?" (Impi Waara 11.1.2016, Twitter)

"Väinämöinen on taruhahmo kuten Allahikin. Uskotko todella molempiin ja olet vielä kansanedustaja." (Ierssierkki 10.1.2016, Twitter)

Sisällöltään samankaltaisia kommentteja on havaittavissa myös muissa kirjoituksissa ja päivityksissä, joissa poliitikot rinnastivat Aino-teoksen naisten kokemaan ahdisteluun. Aino-teokseen kiinnitti huomiota myös kansanedustaja Tarja Filatov Facebook-päivityksessään 10.1.2016 *"Ei mulla muuta..."*, jossa jakoi kuvan Aino-triptyykin keskiosasta siihen liitetyn *"Naisten seksuaalinen ahdistelu ulkona on Suomessa uusi ilmiö"* tekstin kera.

Akseli Gallen-Kallela, *Aino-taru*, muokattu Kuva. Facebook-tilapäivitys, Tarja Filatov

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10153503789592690&set=a.10150614897732690&type=3&theater>

Tilapäivitys aiheutti keskustelua ja kommentteja kertyi Filatovin sivulle kuvan alle kaiken kaikkiaan 148.

"Tuo on taiteilijan alkuperäisen maalauksen virheellistä tulkintaa. Enkä kirjoita tätä siksi, että hyväksyisin ahdistelun. Voihan tähän keskusteluun vetää Kalevalan ja Vanhan Testamentin ja lukusia muita historiallisia teoksia mikäli mielle yhtymiä hakee puolesta ja vastaan." (10.1.2016, Facebook)

"Kylläpä on lapsellinen vertaus. Ihmettelen kuinka Filatovkin sortuu moisen jakamiseen. Mitä enemmän halveksitte raiskattuja naisia tyhmillä vertauksilla, sen enemmän kahtiajako kasvaa. - -" (10.1.2016, Facebook)

Osa kommentteista rinnasti toistamiseen Väinämöisen ahdisteluksi tulkitun käytöksen myös muihin kulttuureihin, ja otti myös kantaa itse naisten rooliin ahdistelun keskellä.

"Oho. En ole ennen tullut ajatelleeksi, että Väinämöinen on on kuin ilmetty prof. Muhammed. Akseli K.G on jo turvassa. Mutta oikeasti: Ahdistelu yms. taitaa olla juuri meidän valkoisten kontolla" (10.1.2016, Facebook)

"Rankka juttu , mut tos katsoin yks -20 asteen pakkasessa kun tyttäret meni ravintolaan ja sääret paljaana ja hyvä jos joku roiskeläppä peffanpäällä, ei ihmetytä yhtään miesten reaktiot! En kyl tarkota nyt et vat tyrkyl mut" (10.1.2016, Facebook)

Filatovin Kalevala-vertaus ei kuitenkaan jäänyt vain hänen omalle sivulleen, vaan myös muissa sosiaalisen median kanavissa käytiin aiheesta keskustelua. Suomi24-kanavalle ilmestyi 13.1.2016 keskustelu otsikolla *"Tarja Filatov sähläsi"* johon kommentoitiin 31 kertaa. Keskustelussa käytettiin paikoitellen rajuakin kieltä kansanedustajan Kalevalatuntemusta ruodittaessa.

"Olettiko joku tosiaan että Filatovin kaltainen demarinauta kykenisi erottamaan fiktion faktasta?" (Kuppari-Martti 14.1, Suomi24)

"Filatov häpäisi kaikki" "Filatov raiskasi Kalevalan" "- - Filatov vääristi heti ja opettaa kulttuuriperintöämme tuntemattomat maahanmuuttajatkin vääristämään. Hyvästi kaunis kulttuuriperintömme"(Helinä-keiju3 14.1, Suomi24)

Myös toimittaja Maria Pettersson osallistui keskusteluun jakamalla Twitterissä kuvan Aino-triptyykistä kokonaisuutena 10.1.2016, saatetekstillä *"Tiedoksi (at)SuomenPoliisi:lle, että ei tämä nyt täysin uusi ilmiö ole"* liittäen mukaan tunnisteet #lääppijä, #lääppijät, #kalevala, #väinämöinen. Suomen Poliisi nostettiin keskustelussa esiin, sillä keskustelun poliittinen puoli kytkeytyi poliisin julkisiin ulostuloihin turvapaikanhakijoiden tekemistä rikoksista. Petterssonin twiitti sai kommentteja 32, joissa Kalevalan tuttuus jälleen kyseenalaistettiin. Vastareaktionä Suomen Poliisissa työskentelevien kommenteille, myös Naisasialiitto Unioni nosti Facebook-päivityksessään esiin 9.1.2016 naisten kokeneen aina häirintää, ja kehotti muitakin naisia twiittaamaan häirintäkokemuksiaan lääppijä-tunnuksella.

”Toivon todella että luet ja sisäistät tuon Kalevalan tarinan.” (Galileo Caligula 10.1.2016, Twitter)

”Onko Marialta jääneet Kalevalan läksyt lukematta? Tunnetko Ainin tarinan?” (Arvo Pohja 14.1.2016, Twitter)

”Lol,satojen miesten vahvuiset naisia kaduilla vaanivat raiskausjengit ei oo uusi ilmiö,koska #väinämöinen.” (veli nikander 15.1.2016, Twitter)

Monet lääppijä-keskusteluun osallistuneet kansanedustajat ilmentävät representaation konstruktivistista tulkintaa. Representaatiot liittyvät vahvasti katsojan subjektiiviseen näkemykseen ja aikakauden kontekstiin. Tässä tapauksessa kontekstina on toiminut poliittinen tilanne ja #lääppijä-keskustelu seksuaalisen häirinnän osalta.

Kommenttiosioissa Aino-teokseen liittyvä keskustelu oli hyvin poukkoilevaa, sillä kommentoijista suurin osa painotti omia mielipiteitään turvapaikanhakijoiden vastaanottamisesta Suomeen. Aino-tarun huomiointi keskustelussa jäi muutaman kommentin varaan, ja representaation näkökulmasta keskustelun voidaan nähdä sisältävän runsaasti erilaisista positioista kommentoivia henkilöitä – mistä kertoo keskustelun rosoisuus. Moni kuitenkin nosti itsensä #lääppijä-keskustelussa Kalevalaa tuntevan rooliin, ja kommenteissa toistuivatkin usein kriittiset huomautukset kirjoittajien puutteellisesta Kalevalan tuntemuksesta.

3.2 Aino-taru suomalaisessa #metoo-keskustelussa

Kalevalan Aino-hahmoon liittyvä keskustelu sai jatkoa #metoo-kampanjan myötä 2018 ja tällöin myös muut tahot ottivat mediassa kantaa Aino-teoksen rooliin keskustelussa. Iltalehdessä uutisoitiin asiaan liittyvästä vastareaktioista 6.2.2018, ja Iltasanomissa useaan otteeseen, 5.2.2018, 5.2.2018, 6.2.2018 ja 7.2.2018. Lääppijä-kohuun verrattuna #metoo-kampanjaa koskevassa keskustelussa näkyi selvästi Aino-tarun vahva huomiointi, sillä sosiaalisessa mediassa usein kirjoitettiin nyt taideteos edellä. Siinä missä #lääppijä-keskustelu koski poliittista kriisiä ja

Suomen roolia turvapaikanhakijoiden vastaanottajana, jossa Väinämöinen toimi sivuhuomautuksena, #metoo-kampanjan kytkös Aino-taruun oli nyt huomattavasti selkeämpi. Kirjoitukset, lausunnot ja kommentit keskittyivät nyt Aino-tarun rooliin.

#metoo-kampanjaan liittyvä keskustelu sai lehdissä ja mediassa huomiota. Ensimmäiseksi Iltasanomat uutisoi otsikolla *”Eikö museota yhtään hävetä? – Akseli Gallen-Kallelan Aino-taru joutui Me Too -kampanjan hampaisiin – tiukka vastaus julki”*. Jutussa nostettiin esiin Ateneumin museojohtajan Susanna Petterssonin vastaus Aino-teoksen pitämisestä museon seinällä. Pettersson myös painotti lehdelle antamassa lausunnossaan suhteellisuudentajun ja historiantuntemisen merkitystä osana keskustelua.⁴⁰ Kommenttiosioon kertyi 195 kommenttia, joista suurin osa totesi #metoo -kampanjan menneen liian pitkälle.

”No nyt menee jo överiksi tämä homma” Akseli Gallen-Kallelan Aino-taru on hienoimpia taideteoksia koko Suomessa. Jos jollakin on ongelma sen kanssa, ei tarvitse mennä museoihin!” (Maur 5.2.2018 16:22, IS)

”Alkaa mennä jo naurettavuuksiin tuo metoo-touhu. Hyvä asia pilataan naurettavalla vouhkaamisella. Odotan päivää milloin Havis-Amandan patsas joutuu näiden sensorien hampaisiin, siinä kun nuori tyttö torin laidassa kekkuloi ilkosillaan.” (karipekka 5.2.2018 16:32, IS)

Etelä-Suomen Sanomat ESS myös uutisoi 5.2.2018 kohusta otsikolla *”Gallen-Kallelan Aino-taru pysyy Ateneumin seinällä – museojohtajalta aika ajoin kysytty, eikö teos sisällä törkeää ahdistelua”* ja kirjoitus sai osakseen kaksi kommenttia

”Olisi kiva tietää, kuinka moni oikeasti on Aino-maalauksesta valittanut.” (eusmilus 5.2.2018, ESS)

”Alkaa menee yli hilseen tää metoo villitys. Jos taulut häiritsee kannattaa pysyä poissa .” (pedro 6.2.2018, ESS)

⁴⁰ Makkonen, 2018.

Edellä esitettyjen kommenttien lisäksi myös Petterssonin ulostulo #metoo-kohuun liittyen sai kannatusta.

”Hyvä, että Ateneumin johtajilla on vielä järkeä päässä. Kaikkiin vouhotuksiin ei kannata mennä mukaan.” (#metoo...jep 5.2.2018 18:30, IS)

Eräässä kommentissa oli kuitenkin myös havaittavissa #metoo-kampanjan ja teoksen yhteyttä puoltava positio, mitä lääppijä-keskustelussa ei ollut havaittavissa. Samalla kommentti kuitenkin kyseenalaistaa #metoo-kampanjan lähestymisen Aino-teokseen, ja kehottaa ottamaan Aino-tarun opetuksena ahdistelua vastaan.

”Aino-taru on nimenomaan kertomus härskistä vanhasta ahdistelijasta, joka ajaa nuoren tytön epätoivoiseen tekoon. Siinä ei olla pätkääkään Väinämöisen puolella, vaan tuomitaan tämä teko – vaikka mies on muuten koko eepoksen suurin yksittäinen sankari. Tarina on tasa-arvon puolella ja ahdistelua vastaan. En ymmärrä, miksi taulu pitäisi tuomita. Ne tuovat esiin epätoivoisen Ainon tuskan ja Väinämöisen naurettavuuden. Vaikenemallako ahdistelu muka loppuu?” (Peksujeff 5.2.2018 18:43, IS)

Aino-keskustelu jatkui Iltalehdessä myös seuraavana päivänä, jolloin Jyväskylän yliopiston musiikin, taiteen ja kulttuurin laitoksen johtaja Heikki Hanka kertoo lehdelle olevansa ihmeissään teoksen ympärillä käydystä keskustelusta ja kiinnittää huomiota suomalaisten heikkoon medianlukutaitoon⁴¹. Iltasanomat kirjoittivat myös toistamiseen Ateneumin museojohtaja Petterssonin lausunnosta, ja myöhemmin Espoon modernin taiteen museon entisen johtajan ja tietokirjailijan Markku Valkosen antamasta lausunnosta. Iltasanomien mukaan Pettersson ja Valkonen olivat molemmat sitä mieltä, että epämukavatkin aiheet kuuluvat museoiden seinille ja Valkonen lisäsi, että Aino-taru on ymmärretty keskustelussa väärin.⁴²

⁴¹ Rautio, 2018.

⁴² Waddington, 2018.

Asiantuntijalausuntojen lisäksi Iltasanomissa julkaistiin 5.2.2018 Sanna-Leena Santapakan kirjoitus *"Metsän siimeksessä himokkaasti tuijottava Gallen-Kallelan Väinämöinen kuvaa #metoo-kampanjaa täydellisesti"* ja kirjoitus sai osakseen 94 kommenttia. Suurin osa kommentteista jatkoi samaa kampanjaa moittivaa kaavaa kuin muissakin kirjoituksissa, mutta nyt esiin nousi myös eriäviä huomioita.

"Nämä neronleimaukset pilaavat alkuperäisen syyn metoo-asiaan ja sen vakavuuteen, jossa todellisessa elämässä pitää olla 0-toleranssi. - -" (Hold your cows, 5.2.2018, IS)

"Väinämöisellä oli valtaa ja valta on aina kiehtonut naisia. Ainoa valta ja Väinämöinen eivät kuitenkaan kiehtoneet. Teos kuvaa hyvin hetkeä, jolloin mies kohtaa vanhuutensa. Kaihoisa ja pysäyttävä teos." (Kaiho 5.2.2018, IS)

"Pientä laittoa tuohonkin taulukolmioon. Keskikuvaan sopisi banderolli jota Wäiski kannattelee veneestä ja Aino vedestä käsin. Peittäisi mukavasti viimeksi mainitut rinnat ja kissankellon. Banderollissa voisi lukea: "Ei järvi soutaen kulu, airo joutilas vettä pilaa". Ensimmäisen sivukuva jossa Wäiski stalkkaa Ainoa, petraantunee lipputangolla Ainon käsissä, lippuna voisi olla kommunismin punaista ja siinä joku kiva työväen iskulause: "Ei parta pahoille kasva, lomarahat joutavilla". Ja sitten tuo laitimmainen, vaatteeton neito voitaisiin surutta telata tervalla näkymättömiin ja kirjoitella tervan päälle maininta syystä: "Jos ei Ateneum, terva ja some auta on taulu kuolematon. - -" (Ainoa et sä lie ? 5.2.2018, IS)

Erilaisen näkökulman puolestaan tuovat Helsingin Sanomien mielipide-palstalle kirjoittaneet historian opiskelijat Maria Riipi ja Heta Hedman, jotka avaavat tulkintaansa kirjoituksessaan *"Länsimainen taide rakentuu miesten fantasioille naisen ruumiista"*. Heidän mielestään museojohtaja Petterssonin tulisi ymmärtää, ettei keskustelun ydin ole taulun esillä pitämisessä vaan taiteen kaanonin miesjohtoisessa eliitissä, jolla on ollut valta määrittää taiteen luonne.⁴³ Heidän mielipidekirjoitustaan kommentoi myös Jussi Lehmusvesi 9.2.2018 parodiamaisessa kolumnissaan *"Väinämöisen raiskausmatka paljastui kalareissuksi ja Aino feministimarttyyriksi – Kiitos Ateneum-kohun, katselen nyt Gallen-Kallelan triptyykin ihan uusin silmin"*. Kolumnissaan hän nostaa esiin Gallen-Kallelan Tarvaspään museojohtajan Tuija Wahlroosin esittämän tulkinnan

⁴³ Riipi & Hedman, 2018.

Aino-teoksesta, jonka mukaan Aino pakenee naimakauppaa rannalle ja vajoaa aaltoihin. Esiin nousee myös Kalevalan ensimmäisen ja toisen version eroavaisuus, sillä ensimmäisessä versiossa Aino hukuttautuu, mutta toisessa versiossa jatkaa elämäänsä veden haltijana. Gallen-Kallelan Aino-triptyykin kohuttu keskiosio kuvaakin Kalevalan toista versiota, missä Väinämöinen on pyytänyt Ainon ahvenena veneeseensä.⁴⁴ Wahlroosin tulkinta voidaan nähdä asiantuntijapositiona esitettynä, sillä hän esiintyy auktoriteettina puhuessaan museojohtajana.

Sekä Iltasanomille että Iltalehdelle lausuntonsa antaneet henkilöt puhuvat kaikki huomattavasti eri positioista kuin alun perin #lääppijä-kohun aikaan teoksesta mielipiteensä lausuneet poliitikot. Visuaalisen representaation näkökulmasta representaation kohde voi sijaita – tai olla sijaitsematta – todellisessa maailmassa, kuten taiteessa usein esitetään. Representaatio voi tämän lisäksi pitää sisällään ajatuksia ja käsityksiä.⁴⁵ Asiantuntijoiden tapauksessa heidän oman alansa erityistuntemus voidaan nähdä kumuloituneena tietomääränä, jonka läpi he alansa tarkastelevat. Heidän lausuntonsa heijastelevat keskustelussa näkemyksiä, joissa puhutaan museoiden ja taiteen yhteiskunnallisesta roolista. Tästä esimerkkinä mm. Petterssonin kommentti, Iltasanomille 6.2.2018 ”*Sille tielle ei pidä koskaan lähteä, että museot riisuttaisiin kaikista niistä teoksista, joissa näkyy kuolemaa, verta, sotia, murhia, alastomuutta tai jotenkin muuten epämiellyttäviä aiheita*”.⁴⁶ Lausunnoista voi huomata, kuinka asiantuntijat nostavat usein esiin teoksen kontekstista irrottamisen problematiikan.

⁴⁴ Lehmusvesi, 2018.

⁴⁵ Knuuttila & Lehtinen, 2010, s. 105.

⁴⁶ Kerttula, 2018.

4. Pohdinta

Tutkielmani aineistossa hyödynsin alustana sosiaalista mediaa ja erilaisia lausuntoja Aino-triptyykin tulkintaan liittyen. Kuten erilaisista mielipidekirjoituksista, kommenteista ja lausunnoista on havaittavissa, taiteen tulkitseminen nojaa vahvasti yksilön omiin käsityksiin ja arvoihin. Yksilön omien tulkintojen lisäksi myös aika ja yhteiskunta vaikuttavat siihen näkymättömään linssiin, jonka läpi visuaaliset representaatiot nähdään ja tulkitaan.

Akseli Gallen-Kallelan Aino-teoksen erilaisista aikalaisvastaanotoista voidaan huomata, että niin 1890-luvulla kuin 2010-luvullakin huomio on aikakaudesta riippumatta kiinnittynyt naisten kuvaamisen tapaan tai aikalaiskäsitteeseen naiseudesta. Ainossa voidaan nähdä heijastuksia niistä naiseuteen liitetystä odotuksista ja rooleista, joita Suomessakin talonpoikaiskulttuurissa on ollut esillä. Kalevalassa Lönnrot on kuvannut naista positiivisimmin äidin roolissa ja naiseuteen liitettiin perinteisesti vahva äitiys⁴⁷. Agraarisessa Suomessa vahvana näyttäytyvä äiti ei ollut harvinaisuus, ja usein äidillä oli merkityksellinen side poikaansa⁴⁸. Äidin roolin lisäksi myös neitseyteen liittyi vahvoja mielikuvia ja siihen liitettiin usein viattomuus ja puhtoisuus⁴⁹. Kalevalaan Aino on luotu ikuisiksi myyttiseksi neitsyeksi, jonka elämä päättyy traagisesti. Aino on usein tutkijoiden ja taiteilijoiden toimesta tulkittu myyttisenä viattomana neitsyenä, joka dramaattisesti menehtyy jo nuorena.⁵⁰ Euroopassa 1800-luvun lopun taiteilijoille nainen näyttäytyi irrationaalisena, salaperäisenä ja eroottisesti houkuttelevana.⁵¹

Gallen-Kallelan julkistaessa teoksensa toisen version 1892 huomio kiinnittyi hahmojen visualisointiin. Gallen-Kallelalle Ainon kuvaaminen ei ollut mutkatonta, vaan siihen liittyi problematiikkaa mallien osalta. Taiteilija joutui käyttämään pariisilaismalleja maalatessaan Ainoa, vaikka olisi itse suosinut suomalaismalleja, mutta alastonmalleja hän sai käyttöönsä vain Pariisissa.

⁴⁷ Apo 1995, 97.

⁴⁸ Apo 1995, 117.

⁴⁹ Piela, Knuuttila & Kupiainen, 1999, s.127.

⁵⁰ Piela, Knuuttila & Kupiainen, 1999, s.118.

⁵¹ Piela, Knuuttila & Kupiainen, 1999, s.124.

Taideyhdistyksen Piirustuskoulu tarjosi 1870-luvulla eläviä malleja mutta ei alastonmallia. Suomalaisissa taidekouluissa ei hyväksytty alastomia naismalleja eikä malleja siten ollut tarjolla ammattitaiteilijoillekaan.⁵² Hänen saamansa kritiikki koski hahmojen kuvaamisen tapaa, sillä hänen kuvaamansa hahmot eivät olleet joko tarpeeksi ihanteellisia tai Aino oli liian ”pariisilainen”⁵³.

Teoksen aikalaisvastaanotosta voi huomata, että pääpaino on nykykeskusteluun verrattuna huomattavasti enemmän keskittynyt taiteeseen ja teoksen ilmaisutapaan, ei niinkään sukupuoliroolien yhteiskunnalliseen asemaan. Taiteen etiikan näkökulmasta tällöin korostuu autonomismi, eli huomion kiinnittäminen teoksen esteettisyyteen. Teoksen alkuperäisen vastaanoton osalta keskustelua käytiinkin juuri ilmaisutavasta. Aino-triptyykin kuitenkin vahvisti suomalaisten kadonnutta uskoa siihen, että Kalevalan visuaalinen kuvaaminen on ylipäätään mahdollista.⁵⁴ Kalevalan visualisoinnin ansiosta Gallen-Kallela saavutti aseman johtavana Kaleva-aiheiden toteuttajana, joka auttoi työllään luomaan Suomen kansalle uutta identiteettiä. Teoksen merkityksellisyydestä kertookin, että 2010-luvun puolella se on noussut Suomessa jälleen keskustelun keskiöön.

Alun perin #lääppijä-keskustelussa 2016 Aino ja Väinämöinen nostettiin esiin sivuhuomautuksena, jota kirjoittaja käytti poliittisen argumentointinsa tukena. Nasima Razmyar käsitteli blogikirjoituksessaan turvapaikanhakijoiden tilannetta. Suomeen oli vuosina 2015 ja 2016 tullut runsaasti turvapaikanhakijoita sodan keskeltä, ja keskustelu kävi kiivaana seksuaalisen ahdistelun osalta. Osa kommentoijista, kirjoittajista ja lausuntonsa antaneista yhtyivät poliisin lausuntoon, että naisten seksuaalinen ahdistelu ulkona oli uusi ilmiö, eikä tällaista ole ennen Suomessa ollut⁵⁵. Keskustelijoiden mielipiteet jakoutuivat turvapaikanhakijoiden ja seksuaalisen ahdistelun osalta kuitenkin voimakkaasti kahtia. Ahdisteluun liittyviä kokemuksia alettiin jakaa sosiaalisessa mediassa ja #lääppijä-keskustelu sai alkunsa. Tarkoitus oli osoittaa #lääppijä-tunnisteen kera, että moni on kokenut ahdistelua kantasuomalaisten puolelta. Aino-taru nostettiin esimerkiksi.

⁵² Konttinen 1988, 83.

⁵³ Okkonen 1949, 222-224.

⁵⁴ Piela, Knuuttila & Kupiainen, 1999, s.124.

⁵⁵ Orange, 2016.

Teoksessa Aion ja Väinämöisen asetelma kiinnitti huomiota. Aino pyrkii karkuun häntä lähestyvää Väinämöistä. Aion asema nähtiin alisteisena ja Aino uhrina Väinämöisen ahdisteluyritykselle. Tulkinta sai paljon palautetta. Kirjoituksista seurannut kommenttiröyppy pääosin tuomitsi teoksen kyseisen tulkinnan. Samalla asetettiin teosta kyseisellä tavalla tulkinneiden Kalevalan tuntemus kyseenalaiseksi. Useiden keskustelijoiden kirjoituksissa oli havaittavissa vahva poliittiseen argumentointiin liittyvä positio. Teos oli osana poliittista yhteiskunnallista keskustelua, mutta pääosa keskustelusta painottui edelleen turvapaikanhakijoiden tilanteeseen. Monet #lääppiä-keskusteluun osallistuneet kansanedustajat ilmensivät representaation konstruktivistista tulkintaa. Moni keskustelija kuitenkin nosti itsensä Kalevalaa tuntevan rooliin, ja kommentteissa toistuivatkin usein kriittiset huomautukset kirjoittajien puutteellisesta Kalevalan tuntemuksesta.

Keskustelu jatkui 2018 #metoo-kohun johdosta, mutta nyt Aino-tarun rooli oli suurempi. Ateneumin museojohtaja Susanna Petterssonin mukaan museo on saanut kysymyksiä teoksen esillä pitämisestä. Palaute koski usein Aion alastomuutta. Teoksen varsinaista pois ottamista Kansallisgallerian näyttelystä ei kuitenkaan #metoo-kohun seurauksena ehdotettu, vaikka teos nousikin Suomessa osaksi kokuun liittyvää keskustelua. Nyt keskustelussa oli havaittavissa useaan otteeseen argumentointia asiantuntijapositiosta, jossa myös moni auktoriteettiasemassa oleva kommentoi teoksen taidehistoriallista merkitystä. Moni kuitenkin sivuutti teoksen vakiintuneen taidehistoriallisen tulkinnan. Teosta voidaan pitää Kalevalan visualisoinnin näkökulmasta eräänä suomalaisena merkkiteoksena. Teos on aikansa kuva, vaikka saikin ilmestyessään osin ristiriitaista palautetta. Aion alastomuuden ei nähty sopivan neitseelliseen kuvaan Kalevalan Ainosta, sillä naiskuva 1880-luvulla oli hyvin perhe- ja avioliittokeskeinen. Gallen-Kallelan tapa kuvata Aino nähtiin jopa siveettömänä ja alastomuus ongelmallisena. Mielenkiintoista onkin, että edelleen 2010-luvulla huomion kiinnittää usein Aion alastomuus.

Teoksen kannalta #metoo-kampanja jakoi kirjoittaneita erilaisiin positioihin asiantuntijavetoisesti, sillä moni kirjoitus oli lausuttu auktoriteettiasemasta. Usein asiantuntijapositiosta annetut lausunnot olivatkin juuri niitä, jotka poikivat kommenttiosioissa keskustelua ja erilaisia mielipidekirjoituksia. Ateneumin museojohtaja Susanna Petterssonia lainaten, Aino-tarun voidaan

#metoo-kohun keskelläkin todeta ilmentävän sen taiteelle ominaista tehtävää. Taide on aina ollut osa yhteiskunnallista keskustelua, ja pohdinnat taiteen sensuroimisesta yhteiskunnallisen keskustelun varjolla voidaan nähdä kyseenalaisena. Usein taide ilmentää aikaansa, mutta onko eettisesti oikein sensuroida vanhempaa taidetta nykyajan keskusteluilmapiiriä vastaavaksi? Taide voi auttaa käsittelemään kipeitä aiheita. Sen sijaan, että epämukavat aiheet taiteessa pyrittäisiin sensuroimaan, voidaan teokset nostaa osaksi ajankohtaista yhteiskunnallista keskustelua.

#metoo-keskustelussa nousi esiin myös kohua kritisoivaa palautetta. Kohun ytimen ironisointi näkyi parodisina teksteinä. Esiin nousikin Lehmusveden osin ilkikurisessa kolumnissa Aino-tarun raiskaustulkinta, jota akateeminen taidehistorian asiantuntija Heikki Hanka kommentoi kyseenalaiseksi tulkinnaksi. Monissa sosiaalisen median kommenttikirjoituksissa painotettiin Kalevalan ja historian tuntemusta, ja moni kritisoi kommenttiosioissa #metoo-kampanjan menneen liian pitkälle. Kommenttiosioissa oli havaittavissa kritisoiva positio, jossa kohun ja teoksen yhteyttä kyseenalaistettiin. Kirjoittajat kommentoivat usein sivullisina esiin nousutta kohua ja sen tarkoitusperiä.

Mielenkiintoisia näkökulmia keskusteluun toivat kuitenkin myös historian opiskelijat, jotka puolestaan Helsingin Sanomien kirjoituksessaan kritisoivat Ateneumin museojohtaja Petterssonia historian tuntemuksestaan. Heidän mielestään teoksen osuus kohussa kertoi edelleen ajankohtaista tarinaan naisten alisteisesta asemasta, jota miesvoittoinen taide-eliitti oli luomassa. Kaiken kaikkiaan useammassa lehdessä nousi esiin kirjoituksia teoksen tärkeästä roolista kohun keskellä, kuten Santapakan kirjoitus 5.2.2018 *"Metsän siimeksessä himokkaasti tuijottava Gallen-Kallelan Väinämöinen kuvaa #metoo-kampanjaa täydellisesti"* tai Helsingin Sanomien mielipidekirjoitukset 9.2.2018 *"Gallen-Kallelan Aino käy myös esimerkiksi naisesta, jolle perinteinen naisen rooli ei kelpaa"* ja 10.2.2018 *"Aino-taru on radikaali yhteiskunnallinen kannanotto"*.

2010-luvulla teokseen liitetyt visuaaliset representaatiot keskittyivät Ainon näkemiseen ahdistelun kohteena. Teokseen ja sen tulkintaan liittyvät myös oleellisesti Ainon ja Väinämöisen ikäero ja sukupuolten välinen valta-asetelma. Aino voidaan tulkita nuoruuden myyttinä, jolloin sukupolvien

välinen ristiriita nousee esiin. Vanhemmat ja valtakulttuuri haluavat hallita nuoruuden itsenäistymispyrkimyksiä. Aino pitää tiukasti kiinni omasta yksilöllisyydestään, oikeuksistaan ja moraalistaan.⁵⁶ Tätä kautta Ainoon liittyvät vahvasti länsimaissa vallitsevat arvot, jotka liitetään myös 2000-luvulla naiseuteen.

Naisen ja miehen välisessä valtasuhteessa huomio kiinnittyi naisten vähäiseen päätäntävaltaan omasta kehostaan. Kalevalassa Ainon odotetaan suostuvan Väinämöisen kosintaan, mutta Aino vastustaa liittoa ikäeron vuoksi⁵⁷. 1800-luvun Suomessa naisen elämäntehtäväksi miellettiin usein avioliitto. Nyky-yhteiskunnassa naiseuteen usein liitetään valinnanvapaus ja mahdollisuus päättää omasta tulevaisuudestaan. 2010-luvulla Aino-teos herätteli keskustelijoita pohtimaan naisten oikeutta omaan kehoonsa. Valinnanvapaudesta huolimatta neitsyys on edelleen erityistila, joka usein määrittää naisen mainetta⁵⁸. Vaikka Aino-teos on 2010-luvun keskustelussa irrotettu aikalaiskontekstistaan ja nähty täysin erilaisten visuaalisten representaatioiden läpi, on mielenkiintoista, kuinka teoksen voidaan nähdä representoivan yhteiskuntaa yli sata vuotta myöhemmin.

⁵⁶ Piela, Knuuttila & Kupiainen, 1999, s.128.

⁵⁷ Piela, Knuuttila & Kupiainen, 1999, s.119.

⁵⁸ Piela, Knuuttila & Kupiainen, 1999, s.127

Lähteet

Apo, S. (1995). *Naisen väki: Tutkimuksia suomalaisten kansanomaisesta kulttuurista ja ajattelusta*. Helsinki: Hanki ja jää.

Gallen-Kallela-Sirén, J. (2001). *Minä palaan jalanjäljilleni: Akseli Gallen-Kallelan elämä ja taide*. Helsingissä: Otava.

Gallen-Kallela, A., Ilvas, J. & Kudel, S. (1996). *Sanan ja tunteen voimalla: Akseli Gallen-Kallelan kirjeitä = A self-portrait in words : the letters of Akseli Gallen-Kallela*. [Helsinki]: Valtion taidemuseo.

Knuuttila, T. & Lehtinen, A. P. (2010). *Representaatio: Tiedon kivijalasta tieteiden työkaluksi*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Konttinen, R. (1988). *Suomalaisia naistaiteilijoita 1880-luvulta*. Helsingissä [Hki]: Otava

Konttinen, R. (1991). *Totuus enemmän kuin kauneus: Naistaiteilija, realismi ja naturalismi 1880-luvulla : Amélie Lundhl [i.e. Lundahl], Maria Wiik, Helena Westermarck, Helena Schjerfbeck ja Elin Danielson*. Helsingissä: Otava

Piela, U., Knuuttila, S. & Kupiainen, T. (1999). *Kalevalan hyvät ja hävyttömät*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Okkonen, O. (1949). *A. Gallén-Kallela: Elämä ja taide*. Porvoo: WSOY.

Internet-lähteet

Bellafante, G. (2017) We need to talk about Balthus. The New York Times 8.12.2017

<https://www.nytimes.com/2017/12/08/nyregion/we-need-to-talk-about-balthus.html>

(Viitattu 24.10.2018).

Brown, M. (2018) Gallery removes naked nymphs painting to 'prompt conversation'. The Guardian 31.1.2018

<https://www.theguardian.com/artanddesign/2018/jan/31/manchester-art-gallery-removes-waterhouse-naked-nymphs-painting-prompt-conversation>

(Viitattu 24.10.2018).

Etelä-Suomen Sanomat, kommenttiosio ajalla 5.2.2018-6.2.2018, keskustelu teemasta: Gallen-Kallelan Aino-taru pysyy Ateneumin seinällä – museonjohtajalta aika ajoin kysytty, eikö teos sisällä törkeää ahdistelua, <https://www.ess.fi/uutiset/kulttuurijaviihde/art2435366>

Estetiikka: taiteen etiikka. Tieteen termipankki.

[https://tieteentermipankki.fi/wiki/Estetiikka:taiteen etiikka.](https://tieteentermipankki.fi/wiki/Estetiikka:taiteen_etiikka)

(Viitattu 15.1.2019).

Facebook, Naisasialiitto Unionin tilapäivitys 9.1.2016, kommenttiosio 9.1.2016

[https://www.facebook.com/naisunioni/posts/1313166902042731?_xts__\[0\]=68.ARCQdkEWZ7ukdlaIDJPuAcSUrgA1NK3LEbFMkULBR9fdHNI5C0r5he-NMIJgYDgTlbXgO6eqSq9IN7bly6PFuCP6QXN9Nn6AaxjR5ihdV2cb4eFPyXGIliaed6kQjk2q7YIDFgcZmpZ9Own2QM3TSafbRyouUzwaFnY91vbvHu0pti_z678P7KBCs9JyJa8UfRd2GYEiwBTnWQmuTCMCp1Aon9H0ak6d2dn18-Vnkwbcq-umsl3W3L6llrAB7eLm-MJ6vg2nxiphLCgQGR_XZ_eecO8X3h09MKB70IUlOIa4x7vdzPg8TX9eWOoa0&_tn_=-H-R](https://www.facebook.com/naisunioni/posts/1313166902042731?_xts__[0]=68.ARCQdkEWZ7ukdlaIDJPuAcSUrgA1NK3LEbFMkULBR9fdHNI5C0r5he-NMIJgYDgTlbXgO6eqSq9IN7bly6PFuCP6QXN9Nn6AaxjR5ihdV2cb4eFPyXGIliaed6kQjk2q7YIDFgcZmpZ9Own2QM3TSafbRyouUzwaFnY91vbvHu0pti_z678P7KBCs9JyJa8UfRd2GYEiwBTnWQmuTCMCp1Aon9H0ak6d2dn18-Vnkwbcq-umsl3W3L6llrAB7eLm-MJ6vg2nxiphLCgQGR_XZ_eecO8X3h09MKB70IUlOIa4x7vdzPg8TX9eWOoa0&_tn_=-H-R)

Facebook, kommenttiosio, 10.1.2016, keskustelu teemasta: Tarja Filatov "Ei mulla muuta...",

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10153503789592690&set=a.10150614897732690&type=3&theater>

Hedman, H. & Riipi, M. (2018) Länsimainen taide rakentuu miesten fantasioille naisen ruumiista. Helsingin Sanomat 8.2.2018

<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005556630.html>

(Viitattu 10.1.2019).

Iltalehti Blogit, kommenttiosio, 10.1.2016-2.4.2016 teemasta: Kaiken maailman lääppijät,

<https://blogit.iltalehti.fi/nasima-razmyar/2016/01/10/kaiken-maailman-laappijat/>

Iltasanomat, kommenttiosio, 5.2.2018 teemasta: Eikö museota yhtään hävetä?” – Akseli Gallen-Kallelan Aino-taru joutui Me Too -kampanjan hampaisiin – tiukka vastaus julki,

<https://www.is.fi/viihde/art-2000005553855.html>

Iltasanomat, kommenttiosio, 5.2.2018 teemasta: Kommentti: Metsän siimeksessä himokkaasti tuijottava Gallen-Kallelan Väinämöinen kuvaa #metoo-kampanjaa täydellisesti,

<https://www.is.fi/viihde/art-2000005554113.html>

Kerttula, A. (2018) Gallen-Kallelan rakastetusta teoksesta nousi kohu – museonjohtaja kuittaa: Aino taru ei hievahtakaan Ateneumin seinältä. Ilta-Sanomat 6.2.2018

<https://www.is.fi/viihde/art-2000005555634.html>

(Viitattu 24.10.2018).

Lehmusvesi, J. (2018) Väinämöisen raiskausmatka paljastui kalareissuksi ja Aino feministimarttyyriksi – Kiitos Ateneum-kohun, katselen nyt Gallen-Kallelan triptyykkiä ihan uusin silmin. Helsingin Sanomat 9.2.2018

<https://www.hs.fi/paivanlehti/10022018/art-2000005559268.html>

(Viitattu 10.12.2018).

Orange, R. (2016) Unprecedented sex harassment in Helsinki at New Year, Finnish police report. The Telegraph 8.1.2016

<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/finland/12088332/Unprecedented-sex->

harassment-in-Helsinki-at-New-Year-Finnish-police-report.html

(Viitattu 14.1.2019).

Pettersson, S. (2018) Susanna Pettersson: Aino-taru pysyy seinällä. Ateneum Kansallisgalleria, 5.2.2018

<https://ateneum.fi/susanna-pettersson-aino-taru-pysyy-seinalla/>

(Viitattu 26.9.2018).

Rautio, S. (2018) Professorilta ei heru ymmärrystä Ateneumin Aino-työkalusta nousseelle kohulle: "Tulee mieleen tämä vanha sanonta, että osta elämä". Iltalehti 6.2.2018

<https://www.iltalehti.fi/kotimaa/a/201802062200723802>

(Viitattu 28.7.2018).

Reitala, Aimo (1997) Gallen-Kallela, Akseli. Kansallisbiografia-verkojulkaisu. Studia Biographica 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 1997 – (viitattu 5.1.2019)

URN:NBN:fi-fe20051410.

Razmyar, N. (2016) Kaiken maailman lääppijät. Iltalehti 10.1.2016

<https://blogit.iltalehti.fi/nasima-razmyar/2016/01/10/kaiken-maailman-laappijat/>

(Viitattu 28.7.2018).

Seppänen, J. (2005) Visuaalinen kulttuuri: teoriaa ja metodeja mediakuvan tulkitsijalle. Tampere: Vastapaino. Myös e-kirja <https://www.ellibslibrary.com/book/951-768-135-6>

(Viitattu 5.1.2019).

Suihko, M-S (2018) Gallen-Kallelan Aino käy myös esimerkiksi naisesta, jolle perinteinen naisen rooli ei kelpaa. Helsingin Sanomat 9.2.2018

<https://www.hs.fi/mielipide/art-2000005558073.html>

(Viitattu 11.12.2018).

Suomi24, kommenttiosio, 13.1.2016-22.1.2016 teemasta: Tarja Filatov sähläsi

<https://keskustelu.suomi24.fi/t/14063323/tarja-filatov-sahlas>

Tuovinen, L. (2018) Aino-taru on radikaali yhteiskunnallinen kannanotto. Helsingin Sanomat 10.2.2018

<https://www.hs.fi/paivanlehti/10022018/art-2000005560103.html>

(Viitattu 11.12.2018).

Twitter, Maria Pettersson ”Tiedoksi (a)SuomenPoliisi:lle, että ei tämä nyt täysin uusi ilmiö ole”, kommenttiosio, 10.1.2016-18.1.2016

<https://twitter.com/MariaPetterssOn/status/686133935781326848>

Twitter, Nasima Razmyar ”Apulaispoliisipäällikölle tiedoksi: jo kansantarujen väinämöiset olivat osa #lääppijä-kulttuuria”, kommenttiosio, 10.1.2016-24.1.2016

<https://twitter.com/nasimarazmyar/status/686158676579774464>

Waddington, J. (2018) Museojohtaja kohutusta Gallen-Kallelan maalauksesta: Aino teosta on ymmärretty väärin. Ilta-Sanomat 7.2.2018

<https://www.is.fi/kotimaa/art-2000005557129.html>

(Viitattu 30.11.2018).

Kuvat

Gallen-Kallela, A. (1889) *Aino-taru*, valokuva. Suomen Pankki. Viitattu 28.7.2018. Haettu osoitteesta: <https://kansakunnanomaisuutta.fi/teos/aino-triptyykki/#content>

Gallen-Kallela, A. (1891) *Aino-taru*, valokuva. Ateneumin taidemuseo. Viitattu 25.7.2018. Haettu osoitteesta:

http://kokoelmat.fng.fi/app?lang=fi&si=http%3A%2F%2Fkansallisgalleria.fi%2Fteos_6E246E4A-C36A-4ED4-87B0-FDC58D9292F9

Gallen-Kallela, A. *Aino-taru, muokattu*. Facebook-tilapäivitys, Tarja Filatov. Viitattu 22.1.2019.

Haettu osoitteesta:

<https://www.facebook.com/photo.php?fbid=10153503789592690&set=a.10150614897732690&type=3&theater>

Waterhouse, J.W. (1896) *Hylas and the Nymphs*, valokuva. Manchester Art Gallery. Viitattu 5.1.2019. Haettu osoitteesta:

https://www.wikidata.org/wiki/Q9295442#/media/File:Waterhouse_Hylas_and_the_Nymphs_Manchester_Art_Gallery_1896.15.jpg